

Svobodová, Dana

Diluvia diluenda! Potopám zatopit!

Graeco-Latina Brunensia. 2013, vol. 18, iss. 2, pp. [239]-246

ISSN 1803-7402 (print); ISSN 2336-4424 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128945>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DANA SVOBODOVÁ

(I. LÉKAŘSKÁ FAKULTA UNIVERSITY KARLOVY, PRAHA)

DILUVIA DILUENDA! POTOPÁM ZATOPIT!

The subject of the article, which is introduced by Latin elegiac couplets of Laudatio of Doc. Elena Marečková, is the “decline and fall” of mankind since its “golden age” through the Flood as consequence of Jove’s anger up to the restoration of human race as put in Ovid’s Metamorphoses (1.69–348 passim). The present translation aims to depict the wellknown story in a new garment that takes no notice of the common approach found in the Czech translatology tradition: instead of following the principle of identity of the form and without trying to imitate the classical metrical verse of the original text, i.e. the dactylopondaic hexameter, by means of the Czech syllabotonic verse (“hexameter”),¹ the author decided to concentrate on other qualities of Ovid’s text rather than on his – undoubtedly brilliant – verse technique. In order to mediate the unique atmosphere of particular scenes, visual and acoustic stimuli have been emphasised as well as onomatopoeic effects, occasional rhymes in mostly 5- or 6-foot (rarely 4-foot) free verses with dactylotrochaic cadence and enjambement, a key-stone as it were, which altogether should maintain continuous tension within the colourful perpetuum carmen as announced by Ovid in his exposition of Metamorphoses (1.3–4).

Keywords: Literature, Roman poetry, Ovid (*Metamorphoses*), Translation (Latin – Czech)

ELENAE, DOMINAE CLARISSIMAE, LAUDATIO

Iam Solis tetigit quadriga polos hilaresque
demittit radios lucida ab arce Leo:
laetitiae nam tempus adest – clarissima vero
hora diesque Elenes, eximiae dominae,
quem non sola domus patrisque gloria adornat,

---

¹ To the problem of the tricky character of the „Czech hexameter“ see NOVÁKOVÁ (1947) and SVOBODOVÁ (2003). The experimental proof of here presented principles in practice see in SVOBODOVÁ (2001). As for the latest relevant analyses notice BAŽIL (2010a) and BAŽIL (2010b).

vero etiam tanti aureola ingenii.
 En pede laeto libratisque alis cito pergit
 turba Camenarum concomitata deis
 numinibusque aliis, quot habet vicinia, Nymphis:
 cuncti concurrunt et venerantur, amant.
 Primus ille deus, cui nomen Fatidicus stat,
 praeses doctorum, spes bona non validis,
 anguibus progenieque sua bene cinctus
 et lauro viridi tempora vinctus adest.
 Post hos collegae studiosorumque caterva
 procedit, spargens cantica mira, rosas.
 Salve, Elene, venerandaque amabilis omnibus doctis,
 quem mortalibus ars dedicat harmoniae!
 Dona modesta manu placida accipe veste recenti –
 laxatos non vi, sed pede versiculos
 Nasonis. – Modo clara dies, Elene, tibi fluctus
 temporis pacificet, certe favente Deo.
 Sit tibi magnanimae natura per aeva Leaenae,
 sint tibi forma, vigor, dulcia praemia apisi!

Creatio hominis (ov. met. 1.69–88²)

70 Vix ita limitibus dissaepserat omnia certis,
 cum, quae pressa diu massa latuere sub illa,
 sidera coeperunt toto effervesce caelo.
 Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
 astra tenent caeleste solum formaeque deorum,
 75 cesserunt nitidis habitandae piscibus undae,
 terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
 Sanctius his animal mentisque capacius altae
 deerat adhuc, et quod dominari in cetera posset.

80 Natus homo est: sive hunc divino semine fecit
 ille opifex rerum, mundi melioris origo,
 sive recens tellus seductaque nuper ab alto
 aethere cognati retinebat semina caeli;
 quam satus Iapeto, mixtam fluvialibus undis,
 finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
 Pronaque cum spectent animalia cetera terram,
 85 os homini sublime dedit, caelumque videre
 iussit et erectos ad sidera tollere vultus.

Sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
 induit ignotas hominum conversa figuras.

Stvoření člověka

70 Sotvaže veškeré jsoucno již dostalo
 vnitřní stavbu a řád, až posavad ztopené v kalu
 tisíce hvězd se začaly na nebi rozežíhat.
 Aby pak každý kraj byl domovem vlastnímu tvorstvu,
 podoby božstev a hvězd jsou bytem v nebeských pláních,
 75 rej stříbrných ryb zas vlnky svou náručí chrání,
 pevniny divou zvěř, vzduch k čerání ptactvo.
 Dosud však nebylo tvora povahy ušlechtilější,
 schopného směřovat výš, všem zbylým být vládčem.

80 I zrodil se člověk – ať z božského semene stvořen
 tím strůjcem veškerenstva a původcem lepšího světa,
 nebo že mladičká země, teď éteru shůry
 vzatá, si hýčkala sémě bratrských nebes
 a pak že Prométheus ji smísl s dešťovou vodou,
 vtisknuv jí podobu bohů, již spravují svět...
 Zatímco běžný tvor se plahočí s pohledem k zemi,
 85 přímá je člověčí tvář a má tak
 k obloze hledět, výš ke hvězdám pozvedat zrak.

Takovou proměnou prošla zem, ještě před chvílí
 nijaká, sirá: z ní bytosti v podobě lidí se zrodily.

2

RIESE, ALEXANDER [ED.]. 1911. *P. Ovidii Nasonis Carmina. Vol. II: Metamorphoses. Lipsiae.*

Quattuor mundi aetates (met. 1.89–150)

Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo,
 90 sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat.
 Poena metusque aberant; nec verba minantia fixo
 aere legebantur, nec supplex turba timebat
 iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.
 Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
 95 montibus in liquidas pinus descenderat undas;
 nullaque mortales praeter sua litora norant.
 Nondum praecipites cingebant oppida fossae;
 non tuba directi, non aeris cornua flexi,
 non galeae, non ensis erat; sine militis usu
 100 mollia securae peragebant otia gentes.

Ipsa quoque immunis rastroque intacta nec ullis
 saucia vomeribus per se dabat omnia tellus:
 contentique cibis nullo cogente creatis
 arbuteos fetus montanaque fraga legebant
 105 cornaque et in duris haerentia mora rubetis,
 et quae deciderant patula lovis arbore glandes.
 Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
 mulcebant zephyri natos sine semine flores.
 Mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
 110 nec renovatus ager gravidis caneabat aristis:
 flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
 flavaque de viridi stillabant ilice mella.

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
 sub love mundus erat, subit argentea proles
 115 auro deterior, fulvo pretiosior aere.
 Iuppiter antiqui contraxit tempora veris,
 perque hiemes aestusque et inaequales autumnos
 et breve ver spatium exegit quattuor annum.
 Tum primum siccis aëre fervoribus ustus
 120 canduit, et ventis glacies astricta pependit.
 Tum primum subiere domus: domus antra fuerunt
 et densi frutices et vinctae cortice virgae.
 Semina tum primum longis Cerealia sulcis
 obruta sunt, pressisque iugo gemuere iuveni.
 125 Tertia post illas successit aënea proles,
 saevior ingeniis et ad horrida promptior arma,
 non scelerata tamen.

De duro ultima ferro

Protinus irrupit venae peioris in aevum
 omne nefas. Fugere pudor verumque fidesque:
 130 in quorum subiere locum fraudesque dolique
 insidiaeque et vis et amor sceleratus habendi.
 Vela dabat ventis (neque adhuc bene noverat illos)

Čtvero věků

A zlatý nadešel věk, kdy beze všech sudích
 90 a zákonů – sám – cestu práva ctil důsledně každý.
 Nebyl strach z trestu, nebylo hrozivých slov
 vrytých navěky v kov, a byl-li kdo v úzkých,
 slov soudce se nemusel bát: byl klidný i bez advokáta.
 S mateřských hor dosud do plynných vodstev
 95 nesjela pinie státa dálným obzorům vstříc:
 kromě vlastního břehu nic už smrtelník neznal.
 Nevroubil doposud žádný z měst strmý příkop,
 nebylo rohů z křivého kovu a nebylo ani
 polnice, nebyly přílby a meč: i bez vojsk se žilo
 100 bezpečně v sladkém nicnedělání.

Půda, již rádo doposud nenapadlo,
 již dosud netkl se rýč, sama od sebe dávala vše.
 A stačilo všem, co k jídlu jim zchystala
 105 příroda sama: plod planiky sbírali, lesní
 jahody z hor a dřínky, košíčky v trnitém
 ostružině i žaludy z košatých dubů spadlé.
 Celý čas bylo jaro, dech vlahých západních vánků
 si pohrával s kvítky, jež bez semen vzešly.
 I půda dávala plody, ač neznala orbu,
 110 těžkými klasy vlnil se lán, nijak nevzdělávan.
 S potoky mléka nektarů proud kvapil hojný,
 za kapkou kapka zlatavý med kanul ze svěžích dubů...

Když v Tartaros temný uvržen Kronos a Zeus
 když převzal nad světem moc, tu vzešlo stříbrné plémě –
 115 horší než zlaté, leč přesto lepší než narudlý bronz.
 Zeus nyní zkrátil trvání někdejší vesny
 a do čtyř období rozdělil rok, mezi léto
 a zimu, vrtkavý podzim a kratičké jaro.
 Tehdy se poprvé tetelil vzduch, suchým žárem
 120 rozpálený, bič větrů v led měnil dešť ještě v pádu.
 Tehdy si lidé poprvé dopřáli střež: za ně sloužil
 kryt jeskyně či houští, rost z kůlů natěsno svázaných lýčím.
 Do lůna dlouhých brázd tehdy poprvé obilná zrna
 skryla a pod tíhou jha tehdy prvně odfrkli býčci.

125 Pak přišlo třetí – bronzové – pokolení
 a lítější bylo a jakoby rostlé s ukrutnou zbraní;
 leč neznalo hřích...

To dnešní je z tvrdých železných rud.

Rázem veškeré zlo se vřítlo v onen věk
 kovu nejsprostšího a stud, věrnost pravdě a slovu
 130 jsou pryč a na jejich místo se dostaly podvod a lest
 a úskok, násilí, chtíč, jenž vlastní chce za každou cenu.
 Větrům – ač dosud neprobádaným – plachtiví plavec

- navita, quaeque diu steterant in montibus altis,
fluctibus ignotis insultavere carinae.
- 135 Communemque prius, ceu lumina solis et auras,
cautus humum longo signavit limite mentor.
Nec tantum segetes alimentaue debita dives
poscebatur humus, sed itum est in viscera terrae:
quasque reconciderat Stygiisque admoverat umbris,
- 140 effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum
prodierat; prodit Bellum, quod pugnat utroque,
sanguineaue manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex raptō; non hospes ab hospite tutus,
- 145 non socer a genero; fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugi, illa mariti:
lurida terribiles miscent aconita novercae:
filius ante diem patrios inquirat in annos.
Victa iacet pietas; et virgo caede madentes
- 150 ultima caelestum terras Astraea reliquit.
- teď svěřil i lodní kýl, tak dlouho na svazích hor
se vypínající, a po hřbetech vln klouzal neznámo kam.
135 Půdě, jež tak jako vzduch či sluneční jas kdysi bývala
všech, měřič po celé délce určil mez, na vlas přesně.
Ne však obilí pouze a plody měla teď skýtat
úrodná prst: člověk pronikl do útrob země
a skvosty, ta dráždila nepravostí, jež ukryla
140 stranou, až v říši Stínů, rve z jejího nitra.
Zhoubný železný kov spatřil světlo světa, a ještě
zhoubnější zlato – a válka, jež šermuje tím jako tím
a řinčivou zbraní mává v krvi zbrocené dlani.
Urví, co může! je heslo dne. Host před hostitelem
145 není si jist, tchán před zetěm, vzácná je bratrská láska.
Manželce manžel osnuje smrt, žena muži,
sinavý jed ruka hrůzné macechy míchá,
syn se pídí už dnes, kolik let zbývá otci...
Zdupána v prach leží zbožnost a krvi nasáklou zem
150 i panenská Díké již opustila – jako poslední z bohů.

Gigantomachia (met. 1.151–195, 241–261)

- Neve foret terris securior arduus aether,
affectasse ferunt regnum caeleste Gigantas
altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfrigit Olympum
- 155 fulmine et excussit subiectae Pelion Ossae.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
perfusam multo natorum sanguine Terram
immaduisse ferunt calidumque animasse cruorem,
et, ne nulla suae stirpis monumenta manerent,
- 160 in faciem vertisse hominum. Sed et illa propago
contemptrix superum saevaeque avidissima caedis
et violenta fuit: scires a sanguine natos...

- Quae pater ut summa vidit Saturnius arce,
ingemit et, facto nondum vulgata recenti
- 165 foeda Lycaoniae referens convivia mensae,
ingentes animo et dignas love concipit iras
conciliumque vocat. Tenuit mora nulla vocatos.

- Est via sublimis, caelo manifesta sereno:
lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
- 170 Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis
regalemque domum. Dextra laevaue deorum
atria nobilium valvis celebrantur apertis;
plebs habitat diversa locis; a fronte potentes
caelicolae clarique suos posuere Penates.
- 175 Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
haud timeam magni dixisse Palatia caeli.

Vzpouřa Titánů

- A snad aby vysoký éter neskýtal více jistot
než země, nebeskou říš si prý Titáni podrobili chtěli:
i vztyčili z hromady hor strmý vrch až ke hvězdám.
Tu sám Otec všemohoucí vzal blesk a mrštiv jím dolů
155 řál Olymp a Pélion vrch srazil s temene Ossy.
Jak ta hrozivá těla ležela pod tím
závalem půd, tu Zem, celá lepkavá krví svých synů,
vdechla – jak praví pověst – život té stydnoucí krví,
a aby tu přeci jen zbyla vzpomínka na její děti,
160 dala jí člověčí tvář... I touto generací
však cloumala bezmezná krutost, ba rozkoš z vražd:
bohů nedbali ti zřejmí zrozcení krve...

- Jakmile Kronův syn to z výšin Olympu spatřil,
vzdychl a v mysli mu vyvstal odporný čin, jež dosud
165 málokdo znal: hnus hodů, jež Lykáón právě
zinscenoval... Hněv hodný Dia mu zachvátil hruď.
Svolá sněm. – Všichni bohové přišli bez meškání.

- Je cesta tam ve výši a na jasné nebeské báni
již z dálky je patrný bílý svit Mléčné dráhy;
170 po ní k paláci mocného Hromovládcе jdou
bohové: ten proudící dav zvou zprava i zleva
hostinné náruče síní vznešených Olympánů,
tu a tam bydlí nižší božstva, zde v čele je sídlo
těch z nebešťanů, jimž náleží zvláštní sláva a moc.
175 To místo bych přímo *nebeský* – mám-li si troufnout
to říci – *Palatin* pojmenoval...

- 180 Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
 celsior ipse loco sceptroque innixus eburno
 terrificam capitis concussit terque quaterque
 caesariem, cum qua terram, mare, sidera movit.
 Talibus inde modis ora indignantia solvit:
- 185 'Non ego pro mundi regno magis anxius illa
 tempestate fui, qua centum quisque parabat
 inicere anguipedum captivo bracchia caelo.
 185 Nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
 corpore et ex una pendebat origine bellum.
 Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
 perdendum est mortale genus. Per flumina iuro
 infera sub terra Stygio labentia luco:
 190 cuncta prius temptata. Sed immedicabile vulnus
 ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
 Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Nymphae
 Faunisque Satyrique et monticolae Silvani:
 quos quoniam caeli nondum dignamur honore,
 195 quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
- (...)
- 241 (...) Qua terra patet, fera regnat Erinyes.
 In facinus iurasse putes. Dent ocios omnes,
 quas meruere pati (sic stat sententia) poenas!
- 245 Dicta lovis pars voce probant stimulosque frementi
 adiciunt, alii partes assensibus implent.
 Est tamen humani generis iactura dolori
 omnibus, et, quae sit terrae mortalibus orbae
 forma futura, rogant; quis sit laturus in aras
 tura; ferisne paret populandas tradere terras.
 250 Talia quaerentes (sibi enim fore cetera curae)
 rex superum trepidare vetat, subolemque priori
 dissimilem populo promittit origine mira.
 lamque erat in totas sparsurus fulmina terras:
 sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus aether
 conciperet flammam, longusque ardesceret axis.
 255 Esse quoque in fati reminiscitur, adfore tempus,
 quo mare, quo tellus correptaque regia caeli
 ardeat et mundi moles operosa labore.
 Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.
 260 Poena placet diversa, genus mortale sub undis
 perdere et ex omni nimbo demittere caelo.
- 180 Když tedy v mramorové síni zasedli bozi,
 o něco výše Zeus, opřen o žezlo ze slonoviny,
 třikrát či čtyřikrát zlověstně potřásl kšticí
 (i cítila záchvěvy zem, s ní moře i hvězdy)
 a tomuto proudu slov spustil stavidla hřmících úst:
- 185 „Ani za oněch dnů, kdy se na nebe sápal
 houf dobyvačných storukých Hadonožců,
 jsem o svou vládu nad světem neměl takový strach
 jako teď! Neboť jakkoli lýtý, byl nepřítel jednoho zrna,
 jeden a týž byl zdroj toho boje.
 Nyní však smrtelné pokolení jsem nucen
 vyhubit od moře k moři, jež kolkolem omývá zem.
 – Přisáhám při řekách podsvětních, jež styžskýmí hájí
 se plíží, že zkusil jsem vše: leč neléčitelný
 úd nutno odetnout, aby zdravá tkáň ušla zmaru.
 Mám polobohy, mám venkovská božstva, mám nymfy,
 fauny a satyry, Silvána z hor, boha stád:
 ať aspoň zemi, můj dar, mohou obývat v klidu,
 195 když olympských výšin lesk jim prozatím nemohu dát...
- (...)
- 241 Celý svět je v moci zlých Lític, jakoby sročen
 v zločinný pakt. Co nejdřív ať všichni
 zakusí řádný trest! Neboť tak zní má nezvratná vůle.“
- 245 Jedni se nahlas přidávají a stupňují zlobu
 hřímajícího Dia, druzí souhlasí mlčky.
 Všem je však líto té zkázy, jež stihnout má
 lidský rod... A chtěli by znát, jak zem bude
 bez lidí vypadat... Kdo kadidlo oltářům bez nich
 dodá...? Má v úmyslu zem divě zvětí dát v plen?
 250 Jak se tak různě dotazovali, král nebes
 zjednal si klid: vše nutné prý zařídí sám. A slíbí
 rod starému lidstvu nepodobný a z pravláštních zdrojů...
 A již rojem blesků se chystal skropit okrese zemský –
 když vtom ho jal strach, aby tolik ohňů snad nepodpálilo
 posvátný éter a nevzpálala širá nebeská báň.
 Vzpomene též, co v Osudu psáno: že nastane čas,
 kdy moře i souš, sám nebeský trůn budou hořet
 a úžasná nebeská tkáň se naplní ozvěnou vzdechů...
 – Odloží Zeus blesk, dílo kyklópských rukou,
 260 a vymyslí opačný trest: zhubí smrtelný rod
 pod přívalem vod. A děšť spustí z celého nebe...

Diluvium (met. 1.262–312)

Protinus Aeolius Aquilonem claudit in antris,
 et quaecumque fugant inductas flamina nubes,
 emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis,

Potopa

Do Aiolových slují hned Borea zavře
 se všemi větry, jež rozptylují oblačné clony.
 Jen Nota vypustí ven... Notos perutí vlhkých dá se

- 265 *terribilem picea tectus caligine vultum:*
barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
fronte sedent nebulae, rorant pennaque sinusque.
Utque manu late pendentia nubila pressit,
fit fragor; hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
- 270 *Nuntia lunonis varios induta colores*
concipit Iris aquas alimentaue nubibus adfert.
Sternuntur segetes et deplorata colonis
vota iacent, longique perit labor irritus anni.
- Nec caelo contenta suo est Iovis ira, sed illum*
 275 *caeruleus frater iuvat auxiliariibus undis.*
Convocat hic Amnes. Qui postquam tecta tyranni
intravere sui, 'Non est hortamine longo
nunc' ait 'utendum. Vires effundite vestras
(sic opus est), aperite domos ac mole remota
 280 *fluminibus vestris totas inmittite habenas!*
- lusserat. Hi redeunt ac fontibus ora relaxant,*
et defrenato volvuntur in aequora cursu.
Ipsae tridente suo terram percussit: at illa
intremuit motuque vias patefecit aquarum.
- 285 *Expatiat ruunt per apertos flumina campos,*
cumque satis arbusta simul pecudesque virosque
tectaue cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit potuitque resistere tanto
indeicta malo, culmen tamen altior huius
 290 *unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turres.*
Iamque mare et tellus nullum discrimen habebant:
omnia pontus erant: deerant quoque litora ponto.
Occupat hic collem; cumba sedet alter adunca
et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
- 295 *Ille supra segetes aut mersae culmina villae*
navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo.
Figitur in viridi, si fors tulit, ancora prato,
aut subiecta terunt curvae vineta carinae.
Et, modo qua graciles gramen carpere capellae,
 300 *nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.*
Mirantur sub aqua lucos urbesque domosque
Nereides; silvasque tenent delphines et altis
incursant ramis agitataue robora pulsant.
Nat lupus inter oves, fulvos vehit unda leones,
 305 *unda vehit tigres. Nec vires fulminis apro,*
crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quaesitisque diu terris, ubi sistere posset,
in mare lassatis volucris vaga decedit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
 310 *pulsabantque novi montana cacumina fluctus.*
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
illos longa domant inopi ieiunia victu.
- 265 *v let a smolná černí mu hrozivý obličej halí:*
deštěm ztěžklý má vous, voda z šedých vlasů mu crčí,
na čele sedí cár mlh, plně vláhy má pernaté roucho.
Stačí, když cíp mračných drapérií kolkolem zmáčkne,
a ozve se třesk – z nebe záplavy vod se lijí.
- 270 *Oděna v duhový šat teď Íris, Héfina věrná,*
nabírá vodního žilvu a potravu dodává mrakům.
Klasy jak pokosené se válejí v blátě, nadějím
na doprovod: byl marný roční rolníkův pot...
- Málo je Diovu hněvu cisterna nebeské vláhy:*
 275 *i Poseidón, blankytný bratr, se rád přidál s přívaly vln.*
Svolá bohy všech řek, a když v obydlí vládce
se sešli, on praví: „Na proslovy už není čas.
lhned rozlijte všechny své síly –
tak velí nutnost! – a otevře každý dům, zbořte hráz
 280 *a všechno svým proudům vydejte napospas!“*
- Tak děl. Řeky obrátí tok a dokořán otevřou zřídla*
a odtud jak bez otežlých se tryskem vstříc valí moři.
On sám pak trojzubcem udeří v zem: ta se zachvěla
a gejzířům vod tím otřesen pomohla ven...
- 285 *Z řečišť vyhřezlé proudy se hrnou do volných plání*
a berou s sebou jak setbu a stromy, tak dobytek, lidi
a domy – i s vybavením, ba včetně domácích svatých.
Zůstal-li některý dům na svém místě a takové spoušti
odolal, aniž se zřítíl, má pro změnu ztopen
 290 *pod vodou štit... Kdesi hlubinou zalnknu palác je skryt...*
A pak již nebylo hranic mezi mořem a souší,
všechno byl oceán, a neměl ten oceán břehy.
Na vršek kopce se vyškřábal jeden, druhý zas v loďce
vesluje – tam, kde oral před malou chvílí.
- 295 *Tamten se plaví nad osením či nad střechem vily*
a tenhle zas v koruně jilmu prohání ryby.
V zelený luh – když se Náhodě zlíbí – se zakousne kotva,
bárky bachratý břich o svah vinic tam dole se oře.
Kde před chvílkou křepké kozičky škubaly trávu,
 300 *tam se teď rozvalují jen tuleni neforemní...*
V údivu na domy, města i háje pod vodou hledí
houf mořských nymf, lesem delfíni plují a větvořím dubů,
jímž lomcuje proud, se s nárazy prolétají.
S ovceři plave tu vlk, vlna plavě lvy s sebou nese
 305 *(i tygři jsou hříčkou vln!). – Jak málo je jelenu platný*
běh, či střelhitost tesáků kanci ve vodním víru!
Předlouho v široštru po drnu pátral pták,
až na zplihlých křídlech ztraceně do moře padá.
Již zalila kopce nezkratná moc toho žilvu
 310 *a další příliv už buší do štitů hor:*
přívaly vln zhlty téměř vše, a i tvor, jenž se vymknul
propasti vln, zhyнул hlady a vyčerpáním...

Deucalion et Pyrrha (met. 1.313–348)

Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis,
terra ferax, dum terra fuit. Sed tempore in illo
315 pars maris et latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
nomine Parnasus, superantque cacumina nubes.

Hic ubi Deucalion (nam cetera texerat aequor)
cum consorte tori parva rate vectus adhaesit,
320 Corycidas nymphas et numina montis adorant
fatidicamque Themim, quae tunc oracula tenebat.
Non illo melior quisquam nec amantior aequi
vir fuit, aut illa metuentior ulla deorum.

Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem
325 et superesse virum de tot modo milibus unum
et superesse videt de tot modo milibus unam,
innocuos ambos, cultores numinis ambos,
nubila disiecit, nimbisque aquilone remotis
et caelo terras ostendit et aethera terris.
330 Nec maris ira manet; positoque tricuspede telo
mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
extantem atque umeros innato murice tectum
caeruleum Tritona vocat, conchaeque sonanti
inspirare iubet fluctusque et flumina signo
335 iam revocare dato. Cava bucina sumitur illi
tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo,
bucina, quae medio concepit ubi aëra ponto,
litora voce replet sub utroque iacentia Phoebos.
Tunc quoque, ut ora dei madida rorantia barba
340 contigit et cecinit iussos inflata receptus,
omnibus audita est telluris et aequoris undis,
et quibus est undis audita, coërcuit omnes.

Iam mare litus habet; plenos capit alveus amnes;
flumina subsidunt, collesque exire videntur;
345 surgit humus; crescent loca decrescentibus undis:
postque diem longam nudata cacumina silvae
ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.

Redditus orbis erat.

Deukalión a Pyrrha

Od attických plání boiótský kraj dělí Fókis,
zem úrodná (dřív, dokud bývala zemí), v té době však
315 záplavou vod vzniklá širá pláň, součást moří.
Až ke hvězdám dvoji hrot strmé hory tam ční –
Parnáossos, jenž vrcholky svými se do mraků noří...

Zde, vprostřed vodních ploch, přistál Deukalión
s družkou lože svého (na malé kocábce pluli)
320 a hned jdou nymfám těch hor i místním božstvům vzdát úctu
i procké Themidě, jejíž věštírna tenkrát tam stála.
Muž lepší a dbalejší práva než on se nenašel
(předtím), a ani žena tak bohabojná jak Pyrrha.

Tu viděl Zeus celý svět jako jednu mokvavou louži,
325 z tisíců mužů před nedávnem že dnes zbývá jeden,
z tisíců nedávných žen že dnes jediná zbývá,
oba dva nevinní a oba dva zbožní –
i rozrazil mračna a s pomocí Borea rozehnal déšť,
nebi předvedl zem a zemi zas čistou tvář nebes.
330 Také hněv moře se vytrácí. Pán vodstev
již odložil trojzub a konejší spousty vod: z hlubin
Tritóna modravého (plec porostlou krunyřem z uliti)
si zavola a v zvučnou mušli velí mu dout –
signál k ústupu tokům i příbojům všem. Tritón po pás
335 se vynoří z pěn, vezme lasturu na způsob rohu (je dutá
a jako vír se rozvíjí směrem vzhůru) – lasturu,
jejíž hlas svede s východním ohlušit západní břeh,
když na širém moři se do ní obojí dech...
Stejně i nyní: jak dotkla se úst boha s rosnými vousy,
340 nabrala vzduch a ústup poslušně odtroubila,
dolétl její tón k sluchu vln všech moří i pevnin
a všechny vlny, k nimž dolétl, zkroutil ten tón.

Opadá hladina řek, z vody pahorky vystupují,
již moře má břeh, vzduté vlny již řečištěm plují,
345 s odlivem vln se rozrůstá souš – zpod vln roste země.
Po dlouhé době zas obnažené – dosud od bahna,
jež ulpělo v listí – své vrcholky předvádí les...

A tak tu zase byl svět.

BIBLIOGRAPHY

- BAŽIL, MARTIN. 2010. „České překlady z latinského básnictví. Půdorys kapitoly z historické poetiky překladu.“ Brno, MU, *Poetický Cikháj*, 67–79.
- BAŽIL, MARTIN. 2010. „Funkční náhrady řeckého a latinského hexametru v raném překladatelském díle Julie Novákové (Functional Equivalents of the Greco-Latin Hexameter in the Early Translations by Julie Nováková.“ *Časopis pro moderní filologii*, 1–2, 64–80.
- NOVÁKOVÁ, JULIE. 1947 /ed. 1950/. „Tři studie o českém hexamtru.“ *Věstník král. čes. spol. nauk, třída filosoficko-historicko-filologická*. 5, 1–88.
- RIESE, ALEXANDER [ED.]. 1911. *P. Ovidii Nasonis Carmina. Vol. II: Metamorphoses. Lipsiae*.
- SVOBODOVÁ, DANA [TRANSL.]. 2001. OVIDIUS NASO, PUBLIUS: *Proměny (Metamorphoses)*. Výbor (Selection). BB Art. Praha.
- SVOBODOVÁ, DANA. 2003. „Český ‘hexametř’ aneb pokus o nemožné.“ *Auriga*, 45, 45nn.

RESUMÉ

Předmětem vlastního příspěvku, který následuje po latinskými elegickými distichy vyjádřené *laudatio* oslavenkyně doc. PhDr. Eleny Marečkové, je „decline and fall“ lidstva od jeho „zlatého věku“ přes potopu světa jako důsledek Jupiterova hněvu až po obrození lidského pokolení podle Ovidiova podání v *Proměnách* (1.69–348 *passim*). Uvedený překlad má za cíl vyličit obecně známou látku v novém hávu, rezignujícím na přístup běžný v české translato-logické tradici: místo sledování principu „metrem originálu“ (v tomto případě český sylabotonický „hexametř“ jako pokus o nápodobu latinského časoměrného hexametru) se tento přístup zaměřuje na jiné kvality Ovidiova textu spíše než na jeho – nepochybně bravurní – veršovou techniku. V zájmu přetlumočení jedinečnosti každé scény a její atmosféry se zde pozornost soustřeďuje na vizuální a akustické kvality textu, na onomatopoeické efekty a na příležitostný rým na půdorysu většinou 6- nebo 5stopých (zřídka 4stopých) volných veršů s průběžným využitím veršového přesahu v roli jakéhosi svorníku, udržujícího napětí v barvitém *perpetuum carmen*, jak je anoncuje Ovidius v expozici *Proměn* (1.3–4).

dsvob@lfl.cuni.cz